

A 11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava

Podnesak Savetu za ljudska prava na 43. sednici
Univerzalnog periodičnog pregleda

1. maj 2023. – 12. maj 2023.

REPUBLIKA SRBIJA

Uvod

1. A 11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava (u daljem tekstu: Inicijativa A11) je neprofitna, nestranačka i nevladina organizacija koja promoviše i štiti ljudska prava pojedinaca iz ranjivih, marginalizovanih i diskriminiranih grupa sa posebnim fokusom na ekonomska i socijalna prava. Inicijativa A11 osnovana je 2018. i kombinuje pet komplementarnih aktivnosti — pravnu pomoć i strateške parnice, zagovaranje, istraživanje, obrazovanje, izgradnju koalicija i kapaciteta i partnerstvo — kako bi se unapredila zaštita ekonomskih i socijalnih prava, kao i razumevanje obaveza države da zaštiti, promoviše i ispuni ova prava. Od svog osnivanja, Inicijativa A 11 obezbedila je usluge savetovanja za preko 2.000 pojedinaca i napisala preko 12 podnesaka međunarodnim mehanizmima za zaštitu ljudskih prava.
2. Ovaj podnesak fokusira se na uskraćivanje roditeljskog i dečijeg dodatka romskoj deci, na isključivanje Roma bez dokumenata iz novčane pomoći radi ublažavanja posledica pandemije, na zabrinutost za ljudska prava zbog sistema socijalnih karata, na pristup zdravstvenoj zaštiti za Romkinje i decu bez dokumenata, na ratifikaciju Opcionog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Prethodni Univerzalni periodični pregled Srbije

3. Tokom trećeg ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda Srbije dato je više preporuka u pogledu položaja Roma i njihovog pristupa pravima. Nažalost, Srbija nije preduzela efikasne mere po ovim preporukama, a zapravo su određene zakonske izmene i odgovor države na izbijanje pandemije Kovida-19 u suprotnosti sa ovim preporukama, čime su Romi dodatno isključeni i marginalizovani. Nemačkaⁱ i Finskaⁱⁱ izričito su preporučile Srbiji da obezbedi efikasnu integraciju Roma u srpsko društvo. Pitanje o položaju Roma i njihovom pristupu ljudskim pravima postavili su Avganistanⁱⁱⁱ, Italija^{iv} i Mozambik^v, koji su preporučili državi da preduzme neophodne korake kako bi osigurala prava manjinama, posebno Romima. Francuska je pozvala Srbiju da nastavi sa radom na unapređenju ljudskih prava pripadnika manjina, posebno romske manjine, dok je Albanija preporučila dalje mere za prevazilaženje preovlađujuće diskriminacije Roma u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.^{vi}
4. U prvom ciklusu, Finska i Kanada izdale su preporuke koje se odnose na borbu protiv diskriminacije i pristup zdravstvenoj zaštiti za pripadnike manjina, uključujući Rome^{vii}, koje je država podržala. Slično tome, u trećem ciklusu, Meksiko je izdao preporuku za sprovođenje efikasne javne politike za borbu protiv diskriminacije i obezbeđivanje efektivnog pristupa obrazovanju i zdravstvenim uslugama za etničke manjine u zemlji^{viii}, dok su Maldivi izdali preporuku da se osigura pristup adekvatnom zdravlju romskih majki i male dece.^{ix} Međutim, ženama i deci bez dokumenata i dalje je uskraćen pristup zdravstvenom osiguranju.
5. Tokom trećeg ciklusa, Kostarika je dala preporuku Srbiji da ratifikuje Opcioni protokol uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima^x, koji država nije prihvatila, niti ga je sprovela. Međutim, prilikom razmatranja trećeg periodičnog izveštaja Srbije pred Komitetom UN za ekonomska, socijalna i kulturna prava (u daljem tekstu: UN CESCR), državna delegacija ukazala je na konkretan plan za ratifikaciju Opcionog protokola uz Pakt do kraja 2022. godine i dobila je preporuku Komiteta UN za ekonomska, socijalna i kulturna prava da nastavi sa planovima za ratifikaciju Opcionog protokola uz Pakt. Organizacija koja je podnela podnesak pozdravlja najavljene planove za ratifikaciju Protokola, ali ipak podseća da ova preporuka još nije sprovedena i da su potrebni dalji koraci u tom pogledu.
6. Konačno, tokom drugog ciklusa UPR, Kuvajt je preporučio Srbiji da nastavi sa radom na zadovoljenju potreba starijih i poboljšanju kvaliteta njihovog života u pogledu stanovanja i transporta.^{xi} Međutim, Srbija nije sprovela takvu preporuku već je uvela mere prevencije od Kovida-19 koje su pogoršale položaj starih lica u ustanovama za negu.^{xii}

Problem 1 – Uskraćivanje roditeljskog dodatka romskoj deci

7. Zakon koji je od izuzetnog značaja za ocenu da li država poštuje preporuke o inkluziji Roma je Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom koji diskriminiše romsku decu.^{xiii} Članom 25. Zakona, sa izmenama i dopunama iz 2018.^{xiv} i 2021.^{xv} godine, uvedeni su dodatni uslovi za roditeljski dodatak, odnosno uveden je uslov da deca moraju da budu u potpunosti i blagovremeno vakcinisana i da moraju redovno da pohađaju osnovnu školu i obavezno predškolsko obrazovanje. Iako su ovi uslovi, na prvi pogled, neutralni, njihovi efekti nesrazmerno utiču na ugroženu romsku decu.
8. Svi podaci ukazuju na postojanje jaza između romske i ostale dece u pohađanju (pred)školskih ustanova, kao i u obuhvatu vakcinacijom. Tako, regionalno istraživanje UNDP-a o Romima pokazuje da otprilike jedno od šestoro marginalizovane romske dece školskog uzrasta još uvek nije deo obrazovnog sistema.^{xvi} Stopa završetka obaveznog obrazovanja među romskim devojkama iznosi samo 57%, u poređenju sa 93% među devojkama i 95% među dečacima iz ostalih zajednica.^{xvii} Prema podacima UNICEF-a i Republičkog zavoda za statistiku za 2019. godinu, procenat romske dece upisane u školu u ranom detinjstvu iznosi samo 7% u poređenju sa 61% u opštoj populaciji. Stopa završene osnovne škole među decom koja žive u romskim naseljima iznosi 64%.^{xviii} Stope pohađanja škole dece iz romskih naselja niže su u odnosu na nacionalni prosek na sva tri nivoa, posebno na nivou obrazovanja u ranom detinjstvu (7%). Stope završetka osnovnog obrazovanja u opštoj populaciji su visoke, dok su ove stope znatno niže za decu iz romskih naselja.^{xix} Među decom u opštoj populaciji stopa pohađanja pripremnog predškolskog programa ostala je veoma visoka (97%), dok je u romskim naseljima bila znatno niža (76%).^{xx} Obuhvat vakcinacijom takođe je manji među romskom decom. Samo oko jedne trećine (35%) romske dece primilo je sve vakcine na vreme, u poređenju sa 69% dece u opštoj populaciji koja su na vreme primila sve vakcine.^{xxi}
9. Prikazani podaci o pohađanju škole i predškolskih ustanova i imunizaciji romske dece i dece iz ostalih zajednica jasno pokazuju da **uslovi za roditeljski dodatak na drugačiji način utiču na romsku decu**. Romska deca koja ostaju izvan obrazovnog sistema i koja nisu obuhvaćena imunizacijom spadaju među najmarginalizovanije u Srbiji i uslovi za roditeljski dodatak dovode ih u još goru situaciju i povećavaju jaz koji postoji između romske dece i dece iz ostalih zajednica. Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom izmenjen je u junu i decembru 2021.^{xxii} godine, uključujući manje izmene člana 25^{xxiii}, ali ove izmene nisu dovele do unapređenja u pogledu kvalifikovanosti romske dece za roditeljski dodatak.
10. Vredelo bi pomenuti da je u martu 2022. **Komiteta UN za ekonomska, socijalna i kulturna prava (UN CESCR) izrazio zabrinutost zbog određenih uslova vezanih za socijalnu pomoć, koji uskraćuju pristup merama socijalne pomoći određenim ranjivim i marginalizovanim grupama**. U to spada uslovljavanje roditeljskih dodataka određenim kriterijumima, kao što su pohađanje škole i vakcinacija dece, što ima značajan diskriminatorni efekat na romske porodice.^{xxiv} **Komiteta je preporučio da država preispita uslove vezane za mere socijalne pomoći, posebno roditeljski dodatak i novčanu socijalnu pomoć, u cilju otklanjanja uslova koji su diskriminatorni ili imaju diskriminatorni efekat i koji su u suprotnosti sa normama ljudskih prava.**^{xxv} Međutim, ništa nije preduzeto po ovim preporukama. Naprotiv, Ustavni sud se u postupku normativnog preispitivanja Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom oglasio o izričite preporuke Odbora i odbio inicijativu za ocenu ustavnosti uslova za roditeljski dodatak, ne ocenjujući da li ovi uslovi, koji nesrazmerno pogađaju romsku decu, predstavljaju indirektnu diskriminaciju.

Problem 2 - Ograničavanje broja dece koja imaju pravo na roditeljski i dečiji dodatak

11. Ograničavanje broja dece koja imaju pravo na roditeljski i dečiji dodatak predstavlja još jedan uslov koji nesrazmerno pogađa najugroženije romske porodice. Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom propisuje da porodice imaju pravo na roditeljski i dečiji dodatak za najviše četvoro dece, osim u nekoliko izuzetnih slučajeva. Ovo ograničenje broja dece za koje porodice imaju pravo na roditeljski i dečiji dodatak nesrazmerno pogađa najugroženije porodice sa decom.^{xxvi}

12. Podaci Republičkog zavoda za statistiku iz Popisa 2011. pokazuju da u Srbiji ima samo 5.264 porodice sa preko petoro dece. Od ovog broja, čak je 1.719 porodica u kojima su jedan ili oba roditelja izjavili da su Romi. Iako Romi čine 2,05 % stanovništva prema popisu iz 2011. godine, njihov udeo u porodicama sa petoro i više dece iznosi 32,66 %. Takođe, od ovog broja, u 782 porodice jedan ili oba roditelja su nepismeni, dok u 1.024 porodice oba roditelja nemaju školsko obrazovanje ili su završila najviše tri razreda osnovne škole. Ovi uvidi u karakteristike porodica sa petoro i više dece pokazuju da su **najugroženije porodice posebno pogođene ograničenjem u pogledu broja dece za koja se može ostvariti pravo na roditeljski i dečiji dodatak**. Pored toga, imajući u vidu nacionalnu pripadnost roditelja sa petoro i više dece, zbog navedenog ograničenja postavlja se pitanje diskriminacije. Međutim, predloge za izmene i dopune ovog zakona, kako bi se omogućio pristup roditeljskom i dečijem dodatku za svu decu, resorno ministarstvo je odbilo.^{xxvii}

Problem 3 – Uvođenje automatizovanih procesa odlučivanja u sistem socijalne zaštite

13. U martu 2022. stupio je na snagu Zakon o socijalnim kartama^{xxviii}, koji je imao za cilj, između ostalog, i uvođenje „automatizacije procedura i procesa koji se odnose na postupanje u oblasti socijalne zaštite.“ Međutim, istraživanje pokazuje da je primena automatizovanih procesa odlučivanja u socijalnoj zaštiti **smanjila broj korisnika za više od 10%, čak i bez pune primene zakona**.^{xxix} Ovim aktom uvedena je nesrazmerna obrada podataka o ličnosti korisnika novčane socijalne pomoći i sa njima povezanih lica,^{xxx} **jer obrađuje do 140 podataka o ličnosti**. Takođe, ako Registar tokom obrade podataka utvrdi da korisnik više ne ispunjava kriterijume za socijalnu pomoć, ovo lice ne može učestvovati u procesu i objasniti razloge za ovo neslaganje između kriterijuma i njegove lične situacije. Zbog toga je automatizacija procesa donošenja odluka koja je uvedena Zakonom u suprotnosti sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, kao i sa čl. 9 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR). Pored toga, Zakon je u suprotnosti i sa ostalim međunarodnim dokumentima koje je Srbija ratifikovala – sa Konvencijom o zaštiti lica u pogledu automatske obrade podataka o ličnosti i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Problem 4 - Isključenje Roma bez lične karte i prebivališta iz novčane pomoći radi ublažavanja posledica pandemije

14. Romi bez lične karte i prebivališta isključeni su iz novčane naknade od 100 evra^{xxxi} u 2020. i 80 evra^{xxxii} u 2021. godini – mera države koje su imale za cilj ublažavanje posledica pandemije Kovid-19, na koje su imali pravo svi punoletni građani Srbije sa ličnom kartom i registrovanim prebivalištem. Međutim, lica koja ne poseduju ličnu kartu i prijavljeno prebivalište (a to su skoro isključivo Romi) nisu imala pravo na ovaj vid pomoći. Ove mere su među najočiglednijim primerima isključenja ugroženih Roma iz mera koje imaju za cilj ublažavanje ekonomskih posledica pandemije Kovid-19.
15. Treba podsetiti da zahtev za posedovanjem dokumenata (kao što su izvod iz matične knjige rođenih ili lične karte) kako bi se ostvario pristup određenim pravima može da diskriminiše etničke manjine koje ne poseduju ta dokumenta ili su im ona uskraćena.^{xxxiii} Štaviše, isključenje Roma koji nemaju lična dokumenta iz mogućnosti da ostvare pravo na ovu novčanu pomoć u osnovi je u suprotnosti sa preporukama međunarodnih organizacija i tela za ljudska prava u vezi sa odgovorom na epidemiju, koje ukazuju na to da potrebe marginalizovanih grupa treba da budu prioritet u odgovoru na epidemiju i raspoređivanje resursa.^{xxxiv} S druge strane, Srbija je izdvojila značajna sredstva za isplatu novčane pomoći svim punoletnim građanima (koji poseduju važeće lične karte), od kojih mnogi sigurno nisu u stanju ugroženosti.^{xxxv} Suprotno principu socijalne pravde i nediskriminacije, Romi koji ne poseduju ličnu kartu i prebivalište, koji su najmarginalizovaniji i nemaju pristup drugim vrstama pomoći upravo zbog toga što ne poseduju lična dokumenta, ovu pomoć nisu mogli da dobiju.
16. **Poverenica za zaštitu ravnopravnosti istakla je da je zahtev za prijavom prebivališta i posedovanjem lične karte kako bi se dobio pristup merama podrške najviše pogodio pripadnike romske zajednice i preporučila**

nadležnom Ministarstvu finansija da preduzme mere za uključivanje ovih lica u mere podrške, ili izmenom odgovarajućeg propisa ili donošenjem novog propisa.^{xxxvi} Međutim, Ministarstvo finansija ignorisalo je preporuku i nije preduzelo korake kako bi Romi koji ne poseduju ličnu kartu i prijavu prebivališta bili uključeni u mere za ublažavanje posledica pandemije. U međuvremenu je izmenjen zakon koji reguliše ovu vrstu pomoći i predviđena je dodatna novčana pomoć od 20 evra, ali zadržani su isti uslovi u vezi sa prijavom prebivališta i ličnom kartom, što još jednom potvrđuje diskriminaciju kojoj su izloženi Romi koji nemaju lična dokumenta.^{xxxvii} Za isplatu novčane pomoći mladima od 16 do 29 godina, koja je uvedena u januaru 2022. godine, važili su isti uslovi.^{xxxviii}

17. U martu 2022. godine, u svojim Zaključnim zapažanjima o trećem periodičnom izveštaju Srbije, **UN CESCR izrazio je zabrinutost zbog nepostojanja konkretnih mera odgovora na Kovid-19 u cilju zaštite ugroženih i marginalizovanih pojedinaca i grupa kao i zbog nemogućnosti da se dopre do najugroženijih i marginalizovanih pojedinaca i grupa.**^{xxxix} Komitet je takođe preporučio državi da odmah ispravi situaciju tako što će obezbediti novčanu pomoć u vezi sa Kovidom-19 licima koja su isključena, uključujući i lica koja su isključena usled ne posedovanja stalnog mesta prebivališta i ličnih dokumenata.

Problem 5 – Ratifikacija Opcionog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima

18. Nakon ponovljenih inicijativa^{xl} za ratifikaciju Opcionog protokola uz Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, i nakon prvobitnog odbijanja inicijativa, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i socijalni dijalog uvrstilo je ratifikaciju Protokola u plan rada Vlada Srbije za 2022. To je primećeno i od strane UN CESCR koji je preporučio državi da nastavi sa planovima za ratifikaciju Protokola.^{xli} Međutim, od početka 2022. godine i prijema zaključnih zapažanja Komiteta nije došlo do preuzimanja daljih radnji.

Problem 6 – Pristup zdravstvenoj zaštiti za majke i decu romske nacionalnosti bez dokumenata

19. Romi koji ne poseduju lična dokumenta i dalje se suočavaju sa poteškoćama u pristupu zdravstvenom osiguranju, što posebno utiče na Romkinje i njihov pristup adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti majki. Romkinje koje se porađaju bez zdravstvenog osiguranja suočavaju se sa visokim računima i pretnjama da moraju da plate lečenje, odnosno porođaj u bolnici bez zdravstvenog osiguranja.^{xlii} Zakonom o ostvarivanju zdravstvene zaštite dece, trudnica i porodilja^{xliii}, usvojenim još 2013. godine, uređuje se način ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu dece, žena i porodilja čije isprave o zdravstvenom osiguranju nisu overene. Međutim, taj zakon ignoriše žene i decu koji uopšte nisu u mogućnosti da pribave dokumente o zdravstvenom osiguranju, kao što su Romi koji ne poseduju lična dokumenta.
20. Situacija u kojoj se nalaze Romi kada se radi o zdravstvenoj zaštiti navela je Komitet za prava deteta da zaključi da su majke i mala deca „posebno ranjivi i da i dalje imaju ograničen pristup adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti koja pripadama majkama i generalnoj zdravstvenoj zaštiti, što rezultira visokom stopom smrtnosti (...)”.^{xliiv} Ovaj Komitet takođe je preporučio državi da radi na „jačanju napora kako bi se obezbedilo da pristup adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, uključujući prenatalnu negu za trudnice koje nemaju zdravstveno osiguranje, bude proširen na porodice koje žive u najranjivijim situacijama, posebno na one koje žive u marginalizovanim i udaljenim područjima“.

Na osnovu gore navedenih informacija, organizacija koja podnosi podnesak apeluje na države koje vrše pregled da daju sledeće preporuke Republici Srbiji:

- I. Preispitati uslove za davanje novčane pomoći porodicama sa decom u cilju otklanjanja diskriminatornih uslova za roditeljski dodatak koji isključuje marginalizovanu romsku decu.
- II. Odustati od ograničenja broja dece koja ispunjavaju uslove za dečiji i roditeljski dodatak kojim se ova prava uskraćuju najugroženijim porodicama i deci.
- III. Odustati od automatizovanih procesa donošenja odluka u sistemu socijalne zaštite i ponovo razmotriti kriterijume za dobijanje socijalne pomoći.
- IV. Omogućiti pristup novčanoj pomoći građanima koji zbog neposjedovanja lične karte i prijavljenog prebivališta nisu bili u mogućnosti da dobiju novčanu pomoć za ublažavanje posledica pandemije.
- V. Uključiti Rome koji ne poseduju dokumenta i druge ugrožene građane u buduće mere za ublažavanje posledica pandemije.
- VI. Preduzeti dodatne mere za okončanje preovlađujuće diskriminacije Roma u pristupu socijalnim pravima i državnoj pomoći i uslugama.
- VII. U ustanove socijalne zaštite uvesti pristup zasnovan na ljudskim pravima u oblasti brige o starim licima.
- VIII. Omogućiti pristup zdravstvenoj zaštiti pripadnicima romske nacionalne manjine, posebno trudnicama, novopečenim majkama i deci.
- IX. Ratifikovati Opcioni protokol uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

i Savet za ljudska prava, Izveštaj Radne grupe za Univerzalni periodični pregled (Srbija), 18. april 2018, A/HRC/38/17, Preporuka 113.74.

ii Savet za ljudska prava, Izveštaj Radne grupe za Univerzalni periodični pregled (Srbija), 8. januar 2009, A/HRC/10/78,

iii Savet za ljudska prava, A/HRC/38/17, (op.cit.), Preporuka 113.67.

iv Ibid, Preporuka 113.14.

v Ibid, Preporuka 113.72.

vi Ibid, Preporuka 113.10 and 114.103.

vii Savet za ljudska prava, A/HRC/10/78, op. cit., para. 22, str. 19.

viii Savet za ljudska prava, A/HRC/38/17, op. cit., Preporuka 113.58.

ix Ibid, Preporuka 113.71.

x Ibid, Preporuka 114.8.

xi A/HRC/23/15/, Preporuka 132.84.

xii Rezultati terenskog istraživanja, objavljeni u: Lj. Pantović, B. Radovanović, A. Zaharijević, Briga o starima u vreme pandemije Kovida 19 u Srbiji

Rodna perspektiva

xiii Službeni glasnik RS, br. 113/2017, 50/2018, 46/2021 – CC Odluka, 51/2021 – CC Odluka, 53/2021 – CC Odluka, 66/2021 i 130/2021.

xiv Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom (Službeni glasnik RS, br. 113/2017 i 50/2018).

xv Zakon o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom, Službeni glasnik RS, br. 66/2021.

xvi UNDP, Romi na prvi pogled, Srbija, raspoloživo na: https://www.eurasia.undp.org/content/dam/rbec/docs/Factsheet_SERBIA_Roma.pdf, str. 2.

xvii Ibid.

xviii UNICEF i Republički zavod za statistiku Srbije, Istraživanje višestrukih indikatora klastera 2019. i Istraživanje višestrukih indikatora klastera romskih naselja u Srbiji

2019, Izveštaj o nalazima, Beograd, oktobar 2020, xvii; u daljem tekstu: MICS 2019, raspoloživo na:

<https://www.unicef.org/serbia/media/16726/file/MICS%206%20Multiple%20Indicator%20Cluster%20Survey%20for%202019.pdf>

xix Istraživanje višestrukih indikatora klastera u Srbiji 2019. i Istraživanje višestrukih indikatora klastera u romskim naseljima u Srbiji 2019., statistički pregled, str. 37, raspoloživo na:

[https://www.unicef.org/serbia/media/16301/file/Serbia%20\(National%20and%20Roma%20Settlements\)%202019%20MICS%20Statistical%20Snapshots_English.pdf](https://www.unicef.org/serbia/media/16301/file/Serbia%20(National%20and%20Roma%20Settlements)%202019%20MICS%20Statistical%20Snapshots_English.pdf)

xx Ibid, 35.

xxi MICS 2019, xv.

xxii Zakon o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom, Službeni glasnik RS, br. 66/2021 od 30. juna 2021 i 130/2021 od 29. decembra 2021.

xxiii Zakon o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom, Službeni glasnik RS, br. 66/2021 od 30. juna 2021.

xxiv CESCR, Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izveštaju Srbije, para. 50.

xxv Ibid, para. 51 b.

xxvi Ustavni sud, IUZ-299/2018. Za više detalja, pogledati posebno Tijana Šurlan, Odvojeno mišljenje Odluke Ustavnog suda u slučaju IUZ-229/2018 od 21. aprila 2022, kao i A 11 Inicijative, Ustavni sud odbio je inicijativu za procenu ustavnosti Člana 25 Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom.

xxvii A 11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava, Komentari na Zakon o podršci porodici sa decom, 2. april 2021, dostupno na: https://www.a11initiative.org/wp-content/uploads/2021/04/Komentar-ZFPPD_Inicijativa-A-11.pdf

xxviii Službeni glasnik RS, br. 14/2021.

xxix Istraživanja pokazuju da je broj korisnika novčane socijalne pomoći opao sa 211.266 (1. februar 2022.) na 189.036 (1. avgust 2022.), Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Zakon br. 07-00-395/2022-05, 29. septembar 2022.

xxx Član 9 Zakona o socijalnim kartama.

xxxi Članom 15 Uredbe o fiskalnim olakšicama i direktnim davanjima preduzećima u privatnom sektoru i finansijskoj pomoći građanima za ublažavanje ekonomskih posledica Kovida-19 propisano je da se svim punoletnim građanima Republike Srbije isplaćuje jednokratna novčana pomoć u iznosu od 100 evra u dinarskoj protivvrednosti.

xxxii Zakon o privremenom registru punoletnih državljana Republike Srbije koji ispunjavaju uslove za novčanu pomoć za ublažavanje posledica pandemije Kovida-19 izazvane virusom SARS-COV-2, Službeni glasnik RS, br. 40/2021 i 96/2021) propisano je da će svi punoletni građani Republike Srbije dobiti novčanu pomoć u iznosu od 60 evra, isplaćenu u dve rate. Kasnijim izmenama i dopunama ovog zakona (Službeni glasnik RS, br. 96/2021) uvedena je dodatna novčana pomoć u iznosu od 20 evra, koja je takođe bila dostupna samo punoletnim državljanima Srbije sa prijavljenim prebivalištem i važećom ličnom kartom.

xxxiii Za sličan zaključak videti CESCR, Opšti komentar br. 20 (Nediskriminacija), para. 10(b).

xxxiv CESCR, Izjava o pandemiji bolesti korona virusa (Kovid-19) i ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 17. april 2020, para. 14.

xxv A 11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava, Ljudska prava u Srbiji tokom prvog talasa korona virusa: od poricanja opasnosti do vanrednog stanja, avgust 2020, pp. 20-21.

xxvi Poverenik za zaštitu jednakosti, Preporuke mera za Ministarstvo finansija, br. 07-00-00353/2021, od 26. avgusta 2021, raspoloživo (samo na srpskom jeziku): <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/preporuka-mera-ministarstvu-finansija-2/>.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o privremenom registru punoletnih državljana Republike Srbije koji ispunjavaju uslove za novčanu pomoć za ublažavanje posledica pandemije Kovida-19 izazvane virusom SARS-COV-2 (Službeni glasnik RS, br. 96/2021).

xxviii Zakon o privremenom registru državljana Republike Srbije od 16 do 29 godina koji ispunjavaju uslove za novčanu pomoć za ublažavanje posledica pandemije COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 (Službeni glasnik RS, br. 3/2022 i 20/2022).

xxix CESCR, Zaključna zapažanja o trećem periodičnom izveštaju Srbije, E/C.12/SRB/CO/3, para. 20(b) i (c).

xl Dodatne informacije pogledajte na: <http://www.a11initiative.org/en/the-initiative-for-the-ratification-of-optional-protocols-to-the-convention-on-the-rights-of-the-child-and-the-international-covenant-on-economic-social-and-cultural-rights/>.

xli Informacije sa konferencije koju je 10. decembra organizovalo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i socijalni dijalog 2021.

xlii Za više detalja, pogledajte A 11 Inicijativa A11, Ekonomska i socijalna prava u Srbiji – Iskrivljena slika (samo na srpskom jeziku), 2022, str. 66. Bolnički računi mogu da iznose i do 2.000 evra. Inicijativa A 11, Primena Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, 2020, str. 26.

xliii Službeni glasnik RS, br. 104/2013.

xliv CRC, [concluding observations on the combined second and third periodic reports of Serbia](#), 7. mart 2017, para. 45 (b).